

УДК 378.1:34

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2021-70-76-83>

КОМУНІКАТИВНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

© Гоголь І.О.

Харківський національний університет внутрішніх справ

Інформація про автора:

Гоголь Ірина Олександрівна: ORCID: 000-0001-9182-7932; irinamass911@gmail.com; канд. пед. наук, доцент кафедри іноземних мов факультету №1, Харківського національного університету внутрішніх справ, пр-кт Льва Ландау, 27, Харків, Харківська область, 61003

У статті наголошується, що перспективи інтеграції української правоохоронної системи до міжнародної, зокрема європейської правової системи, а також зростання вимог із боку суспільства до діяльності правоохоронних органів України обумовлює необхідність пошуку шляхів удосконалення практичної підготовки майбутніх правоохоронців, в тому числі через використання комунікативного тренінгу як засобу розвитку професійно важливих якостей майбутніх правоохоронців. Авторка підкреслює, що особистісні та професійно важливі якості співробітника правоохоронної системи є основою його професійної компетентності, таким чином, із метою формування професійної компетентності в процесі навчання необхідно знати ті вимоги, які висуває обрана професія до особистості, яких якостей особистості вона вимагає. Виходячи зі специфічних особливостей професійної діяльності майбутнього співробітника правоохоронної системи та її структури, у статті ми виявили особистісні та професійно важливі якості фахівця у цій сфері.

Метод тренінгів розглядається авторкою з позицій сучасних інноваційних освітніх засобів, що дозволяють інтегрувати принципи контекстного навчання в професійно орієнтоване освітнє середовище, оскільки тренінгові технології ґрунтуються на ключових принципах ігрового моделювання (ефект, різноманітні вправи, асоціації, комунікація, досягнення очікуваних результатів та інше), та є збалансованими внаслідок використання традиційних та інноваційних імітаційних методів навчання. Враховуючи специфіку правоохоронної діяльності та перелік професійно важливих якостей, необхідних майбутньому співробітнику правоохоронної системи для забезпечення ефективної професійної взаємодії і розвитку культури професійного спілкування, авторка статті робить висновки, що доцільно поєднати та використовувати з цією метою елементи комунікативного тренінгу, соціально-психологічного та практично-професійного тренінгів. Застосування професійно-комунікативного тренінгу у ЗВО, який забезпечує розвиток професійно важливих якостей та реалізацію інтегративного змісту в професійній підготовці майбутніх правоохоронців спрямоване на формування в них вольових якостей, комунікативної толерантності, емпатії, комунікативних та організаторських схильностей, саморегуляції та комунікативного контролю.

Ключові слова: майбутні правоохоронці, комунікативний тренінг, професійно важливі якості, технологія навчання, інтерактивні методи навчання.

Гоголь И. А. «Коммуникативный тренинг как средство развития профессионально важных качеств будущих правоохранителей».

В статье отмечается, что перспективы интеграции украинской правоохранительной системы в международную, в частности - европейскую правовую систему, а также рост требований со стороны общества к деятельности правоохранительных органов Украины обуславливает необходимость поиска путей совершенствования практической подготовки будущих правоохранителей, в том числе через использование коммуникативного тренинга как средства развития профессионально важных качеств будущих правоохранителей. Автор отмечает, что личностные и профессионально важные качества сотрудника правоохранительной системы является основой его профессиональной компетентности, поэтому с целью формирования профессиональной компетентности в процессе обучения необходимо знать те требования, которые предъявляет выбранная профессия к личности, каких качеств личности она требует. Исходя из специфических особенностей профессиональной деятельности будущего сотрудника правоохранительной системы и ее структуры, в данной статье автор рассматривает и анализирует личностные и профессионально важные качества специалиста в данной области.

Метод тренінгов розглядається автором з позицій сучасних інноваційних освітніх засобів, які дозволяють інтегрувати принципи контекстного навчання в професійно орієнтовану освітню середовище, оскільки тренінгові технології базуються на ключових принципах ігрового моделювання (ефект, вправи, асоціації, комунікація, досягнення очікуваних результатів тощо), і є збалансованими завдяки використанню традиційних і інноваційних імітаційних методів навчання. Враховуючи специфіку правоохоронної діяльності і перелік професійно важливих якостей, необхідних майбутньому співробітнику правоохоронної системи для забезпечення ефективного професійного взаємодіяння і розвитку культури професійного спілкування, автор у статті робить висновки, що доцільно поєднати і використати з цією метою елементи комунікативного тренінгу, соціально-психологічного і практично-професійного тренінгов. Застосування професійно-комунікативного тренінгу в закладах, який забезпечує розвиток професійно важливих якостей і реалізації інтегративного змісту в професійній підготовці майбутніх правоохоронців спрямовано на формування у майбутніх співробітників правоохоронної системи волевих якостей, комунікативної толерантності, емпатії, комунікативних і організаційних схильностей, саморегуляції і комунікативного контролю.

Ключові слова: майбутні правоохоронці, комунікативний тренінг, професійно важливі якості, технологія навчання, інтерактивні методи навчання.

I. Hohol "Communication training as a means of professionally important qualities development of future law enforcement officers".

The article states that prospects for Ukrainian law enforcement system integration into the international, in particular European, legal system as well as the increasing public's demands for Ukrainian law enforcement agencies condition the need to find ways of improving the practical training of future law enforcement officers, including the communication training as a means of developing professionally important qualities of future law enforcement officers. The author highlights that the personal and professional qualities of a law enforcement officer are the basis of their professional competence; to develop their professional competence, it is necessary to know the required standards for a personality of a future law enforcement officer. Considering the peculiarities of the future law enforcement officer's professional activity and its structure, the author considers and analyses the personal and professional qualities of the specialist in this field.

The method of training is considered by the author from the perspective of modern, innovative educational means, allowing to integrate the principles of contextual education into a vocational educational environment, since the training technologies are based on the key principles of game modelling (effect, exercise, association, communication, achievement of expected results, etc.) and they are balanced through the application of traditional and innovative simulation techniques. Considering the specification of law enforcement and professionally important qualities of future law enforcement officer, in order to ensure effective professional interaction and development of professional communicative culture, the author concludes that it is advisable to combine and use the elements of communicative training, socio-psychological and practical-vocational training. Vocational and communication training application at higher educational institutions, which fosters the development of professionally important qualities and the implementation of integrative content in the vocational training of future law enforcement officers, aims to develop strong-willed qualities and communicative tolerance, empathy, communicative and organisational inclinations, self-regulation and communication control of future law enforcement officers.

Keywords: future law enforcement officers, communication training, professionally important qualities, teaching technology, interactive teaching methods.

Постановка проблеми. На сучасному етапі суспільство висуває до діяльності професіоналів, а також до роботи закладів вищої освіти, які займаються їх підготовкою, цілковито нові вимоги. Підготовка спеціаліста в масштабах країни в цілому визначається специфікою конкретної професії. Але зв'язок

між ЗВО та майбутньою сферою діяльності випускників не завжди виявляється надійним. Майбутньому фахівцю після закінчення закладу вищої освіти потрібен час для адаптування до умов професійної діяльності, що обумовлює необхідність формування та розвитку професійно важливих якостей

особистості, від яких залежить готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності.

Сьогодні, в умовах реформування системи МВС України, оцінюються вчинки, дії співробітника правоохоронної системи, їх особистісні якості, що знаходять своє зовнішнє вираження в діяльності та поведінці, в тому, як вони виконують свої професійні обов'язки. Таким чином, вимоги суспільства до діяльності співробітника правоохоронної системи висловлюють гостру потребу адекватного формування професійно значущих особистісних якостей курсантів, яке відбувається під час навчання у вищому навчальному закладі. Якість юридичної освіти виражається відповідністю особистісних, професійних та соціальних характеристик молодого фахівця вимогам суспільства, орієнтованим, по-перше, не на академічні критерії сформованості рівня знань, а на наявність професійної компетентності, творчого підходу до практичного вирішення завдань, здатності ефективно виконувати професійні функції.

Перспективи інтеграції української правоохоронної системи до міжнародної, зокрема європейської правової системи, а також зростання вимог із боку суспільства до діяльності правоохоронних органів України обумовлює необхідність пошуку шляхів удосконалення практичної підготовки майбутніх правоохоронців, в тому числі через використання комунікативного тренінгу як засобу розвитку професійно важливих якостей майбутніх правоохоронців.

Мета статті – проаналізувати професійно важливі якості майбутніх співробітників правоохоронної системи та розглянути комунікативний тренінг як засіб розвитку цих якостей під час навчання у вищому навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психології проблема професіоналізації та підготовки професіонала розкривається в рамках професійного становлення та самовизначення особистості в роботах Б.Г. Ананьєва, В.А. Бодрова, Е.Ф. Зеєра, А.А. Клімова, Б.Ф. Ломова, А.Д. Сафіна та інших; С.Д. Максименко, О.А. Бодалев, Т.М. Буякас, А.А. Деркач, Г.С. Костюк, В.І. Осіло досліджують акмеологічні чинники розвитку професіоналізму. Питання формування професійно значущих особистісних якостей майбутніх правоохоронців розглядаються в

роботах О.В. Афанасьєвої, А.Р. Васильєва, М. І. Єнікєєва, А.Е. Жалінського, А.С. Коблікова, А.П. Коренева, Е.А. Краснікова та інших вчених. Однак слід зауважити, що в дослідженнях цих та інших авторів не приділяється особливої уваги вивченню професійно важливих якостей особистості майбутнього правоохоронця в сучасних умовах, а також їх емпіричному дослідженню з метою подальшого вдосконалення циклу професійної підготовки майбутніх співробітників правоохоронної системи в умовах вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. У науково-педагогічній літературі містяться найрізноманітніші набори якостей, які, на думку авторів, повинні бути притаманні правоохоронцям. Досліджуються їхні знання, навички, світогляд, співвідношення громадських якостей фахівця та професійних якостей співробітників правоохоронної системи, загальних й спеціальних якостей правоохоронців, що належать до певної спеціалізованої професійно-юридичної групи [4].

Загальні якості співробітників правоохоронної системи визначаються як: громадянська зрілість та висока суспільна активність; професійна етика; професійна культура; глибока повага до закону та дбайливе ставлення до соціальних цінностей правової держави, честі й гідності громадян; висока моральна свідомість; гуманність; почуття обов'язку; твердість моральних переконань.

До наступної групи якостей правоохоронця включають професійні вміння: правильно тлумачити та застосовувати нормативні правові акти та закони; аналізувати факти та обставини юридично вірно; робити професійні юридичні висновки та надавати кваліфіковані консультації; здійснювати правові юридичні дії відповідно до закону; намагатися постійно підвищувати свою професійну кваліфікацію та вивчати практику застосування законодавства; орієнтуватися в спеціальній літературі. Остання група містить вимоги до рівня підготовки співробітника правоохоронної системи, у залежності від яких він повинен вирішувати завдання, що відповідають його кваліфікації.

Професійно важливі якості в науково-педагогічній літературі визначаються як складне комплексне психічне утворення, єдність функціональних, операційних та особистісних компонентів, які мають динамічну структуру з функціональними залежностями

(А.А. Деркач, В.Г. Зазикін, В.Д. Шадріков) Більшість закладів вищої освіти країни сьогодні використовує інформаційну модель навчання, яка орієнтує діяльність студентів на наступні напрямки: прийняти інформацію, переробити її, продемонструвати ступінь її опанування. Така модель сприяє розвитку пасивної ролі студента, спрямована головним чином на придбання необхідних знань та в малій мірі націлена на формування професійно важливих якостей особистості [3, с.34].

В юриспруденції особистість - дієздатна людина, суб'єкт правових відносин, яка свідомо приймає рішення та відповідає за свої вчинки. У педагогіці особистість - суб'єкт й об'єкт педагогічного процесу, причетний до нього цілями, завданнями, змістом, формами та методами та визначає його ефективність. Як суб'єкт та об'єкт він характеризується комплексом соціальних, психологічних та педагогічних властивостей, рис, особливостей.

Загальна та професійна спрямованість особистості випускника юридичного навчального закладу - провідна властивість особистості, в якому представлена вся система її спонукань у житті та професійній діяльності, яка визначає вибірковість відносин, позицій та активності. Професійна спрямованість особливості системи спонукань на застосування всіх своїх сил і здібностей у майбутній професійній діяльності. Вона характеризується позитивним ставленням до професії співробітника правоохоронних органів, оцінкою її як найважливішої та відповідає головним особистим устремлінням та бажанням, схваленням її цілей та завдань, потребою присвятити себе їх досягненню та вирішенню, участі у створенні правової держави, стійкою зацікавленістю проблемами боротьби зі злочинністю, установками на використання законних та цивілізованих засобів вирішення завдань зваженим відношенням до труднощів професії. Таким чином, у практиці професійної освіти актуальним є питання про потребу перенесення акценту з технологізації навчального процесу на аспекти особистісної підготовки курсантів до майбутньої професійної діяльності. Виникає потреба формувати та розвивати професійно важливі якості особистості, які обумовлюють готовність майбутнього правоохоронця до виконання майбутньої професійної діяльності.

Ефективним засобом формування професійно важливих якостей особистості

вважають тренінг. Тренінг виник у XIX ст. і застосовувався в медицині як методика проведення психотерапевтичної роботи. У XX ст. він набуває поширення в професійній освіті як форма навчання та в практичній психології як ефективна технологія розвитку особистості. Розробка тренінгів та поява пізніше їх різновидів, як окремого методу навчання, належить К. Левіну, який сформував спеціальні тренінгові групи з метою вдосконалення комунікативних навичок. Відзначалося, що коли людина діє і навчається в групі, спостерігаються ефективні зміни в установках, відбувається більш об'єктивний аналіз особливостей особистості та її поведінки.

Тренінг (англ. training) – запланований і організований процес модифікації (зміни) відносин, знань або поведінкових навичок людини через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного їх виконання в конкретному виді діяльності або в певній галузі [2, с. 124].

У педагогічній науці існують поняття «навчальний тренінг» та «педагогічний тренінг». *Педагогічний тренінг* – форма освітньої діяльності, спрямована на засвоєння знань, розвиток умінь і навичок та формування установок із метою підвищення компетентності в певній сфері життєдіяльності студента. У процесі формування професійно важливих якостей майбутніх правоохоронців доцільно використовувати *навчальний тренінг*, який ми будемо розглядати як «активну навчальну діяльність курсантів, під час здійснення якої майбутні правоохоронці виконують тренінгові вправи, адаптовані до майбутньої професійної діяльності під керівництвом викладача-тренера на основі спеціально підготовлених інструктивно-методичних матеріалів, що відповідають сучасним вимогам до професійної діяльності» [2, с. 125]. Навчальний тренінг є педагогічною технологією навчання, оскільки він має чіткий алгоритм використання та гарантує досягнення запланованого результату.

Тренінгові технології доцільно розглядати в контексті діяльнісного навчання, оскільки вони ґрунтуються на ключових принципах ігрового моделювання (ефект, різноманітні вправи, асоціації, комунікація, досягнення очікуваних результатів та інше), та є збалансованими внаслідок використання традиційних та інноваційних імітаційних методів навчання.

В основу тренінгів покладено інтерактивні методи навчання – практичні завдання або вправи (індивідуальні та групові), ігри (рольові та ділові), моделювання певних ситуацій, в яких учасники змушені аналізувати свою поведінку; наявність конфліктних та некомфортних умов; потребу приймати незвичайні та нестандартні рішення та імпровізувати; залежність ситуації від поведінки учасників тренінгу, кейси, обговорення тощо – спрямовані на нові моделі поведінки. Вибір методів залежить від низки факторів (час, зміст, призначення, рівня готовності та специфіки підготовки учасників тощо).

Тренінг дозволяє за короткий час сформувати знання та вміння, які неможливо сформувати під час використання традиційних форм. Ігрові моменти на заняттях, акценти на виконання практичних завдань дозволяють мобілізувати можливості та здібності всіх учасників тренінгу [1].

У психолого-педагогічній теорії та практиці виокремлюють такі основні види соціально-психологічного тренінгу: *комунікативні тренінги* (формується комунікативна компетентність – розвиваються здібності встановлювати та підтримувати на достатньому рівні психологічний контакт при комунікації, усвідомлення та подолання внутрішніх бар'єрів, які можуть заважати ефективному спілкуванню, формування здібності передбачати поведінку іншої людини тощо); *тренінги сенситивності* (відбувається формування міжособистісної чутливості, а саме здібностей до самоаналізу та розуміння інших, до прогнозування ставлення, почуттів і станів людини за певних умов тощо); *тренінги особистісного зростання* (відбувається загальний особистісний розвиток учасників тренінгу, а саме формування адекватного уявлення про себе, корекція неадаптивних особистісних установок, зняття внутрішньо особистісних конфліктів та напруження тощо); *тренінги розвитку самосвідомості* (корекція і розвиток самосприйняття, розвиток здатності до самоаналізу та рефлексії, усвідомлення і подолання інтерпретаційних обмежень, що накладаються стереотипізованими фрагментами свідомості та ін.) [2].

Як допоміжні напрямки соціально-психологічного тренінгу виділяють такі:

- формування психічних процесів - розвивається творче мислення та рухливість мислення;

- покращується суб'єктивне самопочуття та укріплюється психічне здоров'я - розвиваються та вдосконалюються здібності емоційної та поведінкової саморегуляції, засвоюються навички релаксації;

- забезпечується оптимальне функціонування груп та учасників – спостерігається згуртованість колективу, відбувається розв'язання конфліктів у групі, знімається психоемоційне напруження, засвоюються соціальні та професійні ролі тощо).

Враховуючи специфіку правоохоронної діяльності та перелік професійно важливих якостей, необхідних майбутньому співробітнику правоохоронної системи, для забезпечення ефективної професійної взаємодії і розвитку культури професійного спілкування вважаємо доцільним поєднати і використовувати з цією метою елементи комунікативного тренінгу, соціально-психологічного та практично-професійного тренінгів.

Комунікативний тренінг насамперед передбачає: ознайомлення зі стадіями та видами спілкування, встановлення контакту, орієнтацію на розуміння проблеми, опанування технікою активного слухання, невербального спілкування (передавання інформації, передавання емоцій, використання жестів), пошук спільного рішення, використання аргументів, прийняття рішення, вихід із контакту. Метою комунікативного тренінгу є формування та розвиток комунікативних якостей майбутнього правоохоронця (підвищення упевненості в собі, відкритості, подолання суб'єктивних обмежень у спілкуванні, розвиток внутрішньої та зовнішньої спостережливості, емпатії, комунікативної інтуїції) та комунікативних умінь та навичок (установлювати контакт зі співрозмовником, приймати й передавати невербальну інформацію, умінь ставити запитання, ведення діалогу, малої бесіди, сприймати та розуміти емоційний стан, умінь ефективної поведінки в різних ситуаціях спілкування тощо) [1].

Підвищення ефективності спілкування в широкому розумінні неможливо без зміни комплексу особистісних якостей людини, її соціальних установок та загального ставлення до соціального світу та до себе.

Соціально-психологічний тренінг – розглядається як форма спеціально організованої комунікації, його психологічний

вплив спирається на активні методи групової діяльності. Л. Петровська пропонує єдиний термін «соціально-психологічний тренінг» розглядати як практику психологічного впливу, що базується на активних методах групової діяльності та висвітлює можливість застосування тренінгів у процесі підготовки майбутніх фахівців. Вона підкреслює, що «тренінг - це система вправ, які спрямовані на формування здібностей особистості та набуття певних професійно важливих умінь та навичок» [5].

Мета такого тренінгу - розвивати комунікативні здібності та міжособистісні відносини, формувати вміння встановлювати та розвивати різноманітні види взаємин між людьми. У процесі підготовки майбутніх правоохоронців може виконувати подвійну функцію, а саме: він розглядається як навчальний «полігон», щоб відпрацювати набуті практичні навички в умовах, які наближені до реальних умов правоохоронної діяльності, а також надає можливість для особистісного розвитку та корекції, розв'язання індивідуальних та групових психологічних завдань.

Практично-професійний тренінг фокусується на засвоєнні способів професійної діяльності в умовах групової роботи шляхом застосування проблемних ситуацій, системи диференційованих різнорівневих навчальних завдань, ситуаційних завдань, структурно-логічних схем, ділових та імітаційних ігор, що моделюють майбутні професійні ситуації, розкривають значення фахових знань для професійної діяльності. Проблемні ситуації можуть бути створені та реалізовані по-різному: проблемна ситуація створюється викладачем і ним же вирішується; проблема лише окреслюється викладачем, а вирішується зусиллями курсантів з його допомогою; проблема самостійно формулюється та вирішується курсантами у малих навчальних групах. Проблемні ситуації можуть бути локальні (їх вирішення потребує застосування елементів знань у межах однієї теми, розділу) і розширені (потребують міждисциплінарної інтеграції елементів знань).

Комплекс тренінгових вправ (індивідуальних та групових), ігор (рольових та ділових), моделювання ситуацій професійного змісту, які доцільно використовувати для формування і розвитку професійно важливих якостей майбутнього правоохоронця у межах нашого дослідження будемо вважати

професійно-комунікативним тренінгом, що являє собою систему концептуально, логічно, тематично й структурно пов'язаних занять, на яких застосовуються методи активного навчання, основним їх результатом якого є формування і вдосконалення вмінь і навичок професійного спілкування, застосування інтегративного змісту та розвиток професійно важливих якостей особистості майбутнього правоохоронця.

Виділяють наступні ключові процедури тренінгу: визначити та оцінити запропоновану проблемну ситуацію, змоделювати подібну ситуацію та повторити бажану поведінку - метод поведінкової терапії, його використання буде результативним, якщо учасники групи мають опанувати нові або закріпити недостатньо виражені форми поведінки; провести інструктаж – розцінюється як будь-яке втручання, коли викладач підказує, натякає чи радить щось кадетам якщо вони стикаються зі складною проблемою та підкріплення, яке виражається в позитивному оцінюванні викладача або інших учасників групи, та є фактом підкріплення, стимулювання, збільшення ймовірності відтворення необхідної дії.

Для того, щоб інтенсифікувати участь курсантів у тренінгах, оптимізувати взаємодію в групі, сформувати особистісні та комунікативні якості, важливо дотримуватися таких принципів: кожен учасник має брати активну участь у тренінгу; має бути аргументований, інформативний, персоніфікований, образний зворотний зв'язок; повинен спостерігатися довірливий та відкритий комунікаційний процес, що базується на гуманізмі, доброзичливості, готовності до взаємодії; має бути конфіденційність як гарантія збереження змісту комунікації в окремій групі; повинна бути об'єктивізація поведінки (у процесі ігрових форм групової роботи учасники самі усвідомлюють деструктивні поведінкові моделі й надалі починають діяти не імпульсивно, а на основі усвідомленого вибору конструктивних комунікативних стратегій); відбувається партнерська комунікація, а саме: розвиток здатності сприймати партнера, його переживання та особистісні особливості.

Для проведення тренінгів мають бути відведені окремі практичні заняття, чітко визначена мета тренінгу, завдання, перелік і послідовність виконання вправ, завдання на рефлексію власних комунікативних дій.

Комунікативний тренінг як технологія навчання передбачає певну етапність дій:

1. Пошук підстав для поділу змісту на частини, тобто вибір принципу, за яким згодом буде здійснюватися структурування навчального матеріалу. Формулювання завдань тренінгу забезпечує цілеспрямоване подання матеріалу, що включений до програми курсу або сесії. Ці завдання базуються на тих, що були розроблені на стадії визначення потреб у навчанні, але набули більшої конкретики щодо інтересів цільової аудиторії. Відповідно до завдань обираються вправи (допоміжні, основні), їх послідовність, зокрема поступове ускладнення. Для тренінгових технологій важливим принципом є послідовний рух у формуванні знань та вмінь від простих (елементарних) до складних, що, у свою чергу відображається і в методах тренінгового навчання. Перший етап – методи групової роботи, такі як кейси, рольові ігри та ін., спрямовані на формування конкретних комунікативних умінь. Наступний етап - навчальні ігри, що ґрунтуються на глибокій рефлексії. Вони об'ємні за змістом та часом, їх мета - розвиток комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців.

2. Визначити кількість та характер «етапів», їх спрямованість щодо простору змісту навчання. Кількість «етапів» у тренінгових технологіях визначається на базі діагностичних «етапів». Це дозволяє коригувати форми та методи усієї тренінгової технології, спираючись на принцип «від простого до складного» (від набуття впевненості у вербальній взаємодії до «навчання» професійного співробітництва).

3. Визначити прийнятний засіб передавати навчальну інформацію на кожному «етапі» просування. У цьому випадку у процесі проведення тренінгу передбачається високий ступінь активності курсантів, який не залежить від форми та методу навчання (будь то активна міні-лекція, дискусія, гра або тренування-тренажера тощо).

4. Етап обирання засобів зворотного зв'язку – це «дидактичний пароль» для переходу до наступного «етапу». Тренінг включає рефлексію і дебрифінг, що вважаються найбільш ефективно діючими у цій технології засобами зворотного зв'язку.

5. Створення системи контролю, які ґрунтуються на зіставленні отриманого результату зі стандартом. Передбачається контроль викладача на основі зворотного

зв'язку з курсантами, але більшою мірою інтенсифікація самоконтролю.

Проведення комунікативного тренінгу здійснюється за допомогою використання певних навчальних методів та засобів. Застосування різноманітних методів дозволяє зберегти увагу та працездатність групи, презентує реальні життєві комунікативні ситуації. Найбільш популярними методами, які застосовуються в тренінгових заняттях, є: міні-лекція, рольова гра, метод кейсів (проблемні ситуації), мозкова атака (brainstorming), дискусія. Таким чином, обираючи метод викладання, викладачеві слід урахувувати не тільки рівень знань курсантів із конкретної теми, але й які навчальні засоби можуть підкріпити матеріал, звертати увагу на розміри групи, оскільки інтерактивні форми вважаються ефективнішими, коли кількість учасників обмежена; враховувати ресурси - поділ на малі групи потребує більше часу та простору, ніж робота всією групою; умови приміщення, де буде проходити комунікативний тренінг - фіксоване розташування робочих місць може ускладнити пересування й зміну конфігурації.

Комунікативний тренінг доцільно реалізовувати поетапно, а саме:

- презентація (пояснення мети, змісту, наведення прикладів, що і як треба робити);

- демонстрація ситуацій (за допомогою відео або рольової гри, як це треба робити);

- практика (можливість самостійно відтворити відповідну діяльність, виконання вправ);

- зворотний зв'язок (аналіз того, що було зроблено добре, а що можна було зробити краще);

- обговорення в малих групах (обмін думками);

- планування подальших дій (прогнозування переваг набутих практичних умінь).

Із метою забезпечити ефективність комунікативного тренінгу як засобу розвитку професійно важливих якостей майбутніх правоохоронців, наприклад, вольових рис (відповідальності, ініціативності, рішучості, самостійності, наполегливості, енергійності, уважності), комунікативної толерантності, емпатії, комунікативних та організаторських схильностей, саморегуляції та комунікативного контролю, доцільно враховувати особливості навчальних стилів конкретної аудиторії, використовувати

професійно спрямовану, практично значущу інформацію. Для цього доцільно використовувати спеціально підібрані тренінгові вправи, рольові ігри, проблемні професійні ситуації та прийоми, які будуть сприяти розвитку зазначених якостей майбутнього правоохоронця та вимагають застосування інтегрованого змісту професійної підготовки. Вищезгадані фактори позитивно впливають на створення атмосфери злагоди й співробітництва, гарного настрою, дають можливість відчувати задоволення від комунікації й пізнання. Навчальні завдання різного типу, що використовуються в навчанні за тренінговою технологією, стимулюють у курсантів зміни різного ступеня прояву.

Список посилань.

1. Вачков И. В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники : учеб. пособие / И. В. Вачков. – М. : Ось-89, 2000. – 224 с.
2. Волкова Н. П. Интерактивні технології навчання у вищій школі : навч.-метод. посіб. / Н. П. Волкова ; Ун-т ім. Альфреда Нобеля. – Дніпро, 2018. – 360 с.
3. Кравченко Е. В. К вопросу о психограмме личности инженера-педагога / Е. В. Кравченко // Наукова молодь : досягнення та перспективи : зб. наук. праць II Міжнар. наук.-практ. конф. – Луганськ : Поліграфресурс, 2007. – С. 32–36.
4. Соколов Н. Я. Профессиональные качества юристов: желаемые и действительные (структурно-таксономическое моделирование) / Н. Я. Соколов, В. А. Леванский // Журнал российского права. – 2008. – № 5. – С. 67–77.
5. Петровская Л. А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг / Л. А. Петровская. – М. : МГУ, 1989. – 188 с.
6. Branner P. Authority and Participation in Industry / P. Branner. – London : Bastford, 1983. – 378 p.
7. Prais S. L. How Europe could see the new British initiative for standardizing vocational qualifications / S. L. Prais // National Institute Economic Review. – 1989. – № 2. – P. 52–54.

Висновки. Таким чином, до сучасних вимог до особистості співробітника правоохоронної системи відносяться не тільки професійні знання, вміння та навички, а також професійно важливі якості, що пов'язані з індивідуально-психологічними особливостями особистості. Застосування професійно-комунікативного тренінгу у ЗВО, який забезпечує розвиток професійно важливих якостей та реалізацію інтегративного змісту в професійній підготовці майбутніх правоохоронців спрямована на формування в майбутніх співробітників правоохоронної системи вольових якостей, комунікативної толерантності, емпатії, комунікативних та організаторських схильностей, саморегуляції та комунікативного контролю.

References.

1. Vachkov, IV 2000, *Osnovyi tehnologii gruppovogo treninga. Psihotehniki*, [Fundamentals of group training technology. Psychotechnics] Os-89, Moskva.
2. Volkova, NP 2018, *Interaktyvni tekhnolohii navchannia u vyshchii shkoli*, [Interactive learning technologies in high school] Universytet imeni Alfreda Nobelia, Dnipro.
3. Kravchenko, EV 2007, 'K voprosu o psihogramme lichnosti inzhenera-pedagoga' [About the question of the psychogram of the personality of the engineer-teacher] *Naukova molod : dosjagnennja ta perspektvy*, Poligrafresurs, Lugansk, pp. 32-36.
4. Sokolov, NYa & Levanskiy, VA 2008, 'Professionalnyie kachestva yuristov: zhelaemyie i deystvitelnyie (strukturno-taksonomicheskoe modelirovanie)' [Professional qualities of lawyers: desired and valid (structural and taxonomic modeling)], *Zhurnal rossiyskogo prava*, no. 5, pp. 67-77.
5. Petrovskaya, LA 1989, *Kompetentnost v obschenii. Sotsialno-psihologicheskij trening*, [Competence in communication. Socio-psychological training] Moskovskij gosudarstvennyj universitet, Moskva.
6. Branner, P 1983, *Authority and Participation in Industry*, Bastford, London.
7. Prais, SL 1989, 'How Europe could see the new British initiative for standardizing vocational qualifications', *National Institute Economic Review*, no. 2, pp. 52-54.

Стаття надійшла до редакції 28.12.2020 р.